

Казимирова Р.Н., Антюфеев В.В., Евтушенко А.П. Принципы и методы агроэкологической оценки территории для зеленого строительства на юге Украины. — К.: Аграрна наука, 2006. — 120 с.

Спеціалістів у галузі інтродукції рослин, зеленого будівництва та ландшафтного дизайну не потрібно переконувати у необхідності врахування екологічних умов при закладенні зелених насаджень. Книги на цю тематику видаються нечасто, тому їх завжди зустрічають з великим інтересом. Видання, що рецензується, відрізняється від інших комплексним підходом до проблеми екологічного обґрунтування проектів формування декоративних насаджень. Акцент робиться не на списках видів, які рекомендуються для того чи іншого природного району (хоча такі списки у книзі наведені), а на порядку проведення агроекологічного (грунтово-кліматичного) обстеження конкретної території для підготовки проекту озеленення. Значну увагу приділено прийомам аналізу отриманої при цьому інформації для детальної оцінки місцевості на предмет придатності площі в цілому та окремих її частин для різних видів рослин.

Автори виходять з того, що помилки, допущені на стадії проектування та закладки насаджень, у ряді випадків неможливо виправити ніякими агротехнічними заходами, тому необхідно до початку інтродукційних та озеленувальних робіт провести порівняно малозатратні комплексні екологічні дослідження, які уберігають від подібних помилок. У книзі на конкретних прикладах показано, що у разі відмови від проектних досліджень, економічні та естетичні втрати творців та власників садів і парків з часом можуть перевищити досягнуту таким чином економію коштів.

Монографія складається з вступу, восьми розділів, висновків, списку літератури (79 назв), переліку російських та латинських назв рослин, які наведено в тексті

(близько 300 видів), короткого предметного покажчика. Вона є узагальненням сорокарічного досвіду наукової та практичної роботи відділів агроекології і дендрології Нікітського ботанічного саду із закладення нових та реконструкції існуючих зелених насаджень.

У книзі наведено відомості про розроблену в Нікітському ботанічному саду систему комплексного агроекологічного обстеження озеленувальних територій. Авторі зуміли висвітлити методичні та методологічні аспекти, не заглиблюючись у теорію, але і не зводячи все до викладення інструкцій з виконання польових вимірювань та лабораторних аналізів.

У другому розділі викладено особливості та методи польового агроекологічного (грунтово-гідрологічного та мікрокліматичного) вивчення території для закладення зелених насаджень. Підкреслюється, що під час роботи в насадженнях, які потребують реконструкції, одночасно з грунтово-гідрологічним обстеженням проводять дендрологічне з оцінкою стану рослин. Під час роботи в нових зонах здійснюють також грунтово-біологічне обстеження прилеглих територій, які мають схожі екологічні умови, для уточнення асортименту декоративних рослин.

Автори наводять порядок вивчення та оцінки основних агроекологічних чинників (клімату, мікроклімату та ґрунту) як невід'ємних компонентів цілісного ландшафтного комплексу. Викладення матеріалу ведеться з урахуванням істотної різниці між дослідженнями з обґрунтування розміщення декоративних рослин та вирощування сільськогосподарських культур: якщо в останньому випадку відводять, як правило,

площі з кращими ґрунтами, з оптимальним мікрокліматом, то при плануванні зелених насаджень часто під них відводять землі, малопридатні чи зовсім не придатні для таких цілей.

Автори застерігають інтродукторів та озеленювачів від некритичного, шаблонного підходу до інтерпретації літературних відомостей про клімат та мікроклімат. Показано, зокрема, що не можна сприймати поняття про вертикальний температурний градієнт як про константу, що не має відношення до умов конкретного місця та часу, і що подекуди навіть у рівнинному рельєфі термічні відхилення на порівняно невеликій відстані можуть бути більшими, ніж на пагористій місцевості, що зумовлює зміну зимової температури від сублетальних або просто шкідливих для рослин значень до летальних. Фітокліматичні ефекти, тобто особливості мікроклімату всередині деревостану, не завжди діють в одному й тому ж напрямку і залежать від структури та архітектоники фітоценозу. Підкреслюється, що клімат є категорією імовірнісною, а тому оцінюючи його, не можна обмежуватися середніми значеннями (кліматичними нормами), необхідно використовувати інші статистичні характеристики. Коротко викладено методику складання мікрокліматичних карт різного типу, що можуть стати надійною основою для підбору асортименту (наводиться перелік видів, що мають різний ступінь залежності від погоди та клімату) і проектування зелених насаджень.

В окремому розділі характеризуються основні принципи оцінки ґрунтів, наведено відомості про вплив на декоративні дерева та кущі гідроморфності і таких властивостей ґрунтів, як потужність коренеутримуючого шару, потужність гумусового горизонту, близький рівень залягання прісних ґрунтових вод, скелетність, гранулометричний склад мілкозему, засолення, солонцюватість, рівень мінералізованих ґрунто-

вих вод, карбонатність. Для різних ґрунтово-гідрологічних умов запропоновано асортимент рослин і наведено рекомендації щодо меліорації ґрунтів та поліпшення ґрунтово-рослинних умов.

Великий практичний інтерес становить розділ "Об эдафических причинах угнетения и гибели экзотов в парках", в якому на конкретних прикладах показано негативну дію на цінні деревні екзоти заглиблення кореневої шийки, підтоплення, ущільнення ґрунту пішоходами, введення під декоративні дерева живого ґрунтового покриву та газонів, будівельного сміття, хлоридів з антиобмерзлювачів та непромитого морського піску.

В розділі "Оценка качества поливной воды" вказані параметри, що дозволяють визначити придатність води для зрошення зелених насаджень, а також оцінити здатність поливних вод спричинити осолонцювання ґрунтів чи їх засолення.

Робота, яка рецензується, є довідковим виданням, корисним для екологів, дендрологів, ґрунтознавців, кліматологів, спеціалістів із зеленого будівництва та ландшафтно-архітектури.

Цінність книги полягає в тому, що вперше у вітчизняній літературі зібрано та узагальнено відомості про негативні властивості ґрунтів, що обмежують асортимент декоративних деревних та сортових рослин, надано рекомендації щодо асортименту рослин, стійких до окремих негативних кліматичних та едафічних чинників, а також щодо заходів із захисту рослин від небезпечних атмосферних явищ та створення оптимальних ґрунтово-рослинних умов для зелених насаджень.

Подібні керівництва, написані для інших регіонів України, стали б у пригоді спеціалістам із зеленого будівництва.

**С.І. Кузнецов,
Національний ботанічний сад
ім. М.М. Гришка НАН України**